

स्वास्तीमान्छे नाटकमा नारीवाद

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र

सङ्काय नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत

स्नाकोत्तर तह चौथो सत्रको शोधपत्र (४८३) को

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

रञ्जना रसाइली

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

२०७३

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरका स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रकी छात्रा रञ्जना रसाइलीले **स्वास्नीमान्छे नाटकमा नारीवाद** शीर्षकको प्रस्तुत शोधकार्य मेरा निर्देशनमा तयार गर्नुभएको हो । यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभागमा सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७३/१२/९

.....
डा. गोविन्दप्रसाद शर्मा

(सहप्राध्यापक)

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

(क)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको शैक्षिक सत्र २०७०/२०७१ की छात्रा रञ्जना रसाइलीले स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयको चौथो पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको **स्वास्नीमान्छे नाटकमा नारीवाद** शीर्षकको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिद्वारा आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधमूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम (विभागीय प्रमुख)
२.	सहप्रा.डा. गोविन्दप्रसाद शर्मा (शोध निर्देशक)
३.	सहप्रा. भरतकुमार भट्टराई (बाह्य परीक्षक)

कृतज्ञताज्ञापन

स्वास्तीमान्छे नाटकमा नारीवाद शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले स्नातकोत्तर तहको चौथो सत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु सहप्रा.डा. गोविन्दप्रसाद शर्माको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । यो शोध तयार गर्ने सन्दर्भमा आइपरेका विभिन्न कठिनाइ र समस्यासँग जुध्ने प्रेरणा दिँदै सही मार्गनिर्देश गराएर अघि बढ्न उत्प्रेरित गरी आफ्ना कतिपय व्यावहारिक कार्यलाई थाती राखेर कुशल र समूचित दिग्दर्शन गराउनुभएकोमा उहाँप्रति म हार्दिक कृतज्ञता एवम् श्रद्धा व्यक्त गर्दछु ।

शोध तयार गर्ने कार्यमा विविध कार्यव्यस्ततालाई पर्वाह नगरी आफ्नो अमूल्य समय निकालेर निर्देशन सुझाव तथा सल्लाह दिई उत्प्रेरित गर्नुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम एवम् सम्पूर्ण गुरुवर्गप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोध तयार पार्ने क्रममा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, काठमाडौँप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यसरी नै आर्थिक र व्यावहारिक समस्यासँग सङ्घर्ष गर्दै आफ्नो अमूल्य श्रम र पसिना खर्चेर मेरो अध्ययनलाई यस अवस्थासम्म ल्याइपुऱ्याउनुहुने माता माया रसाइली तथा पिता रक्तबहादुर रसाइली लगायत दिदीहरु सिर्जना, चन्द्रकला र भाइ अनिल रसाइलीप्रति म ऋणी छु । त्यसैगरी प्रस्तुत शोधकार्यमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नु हुने साथीहरुप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्तमा यस शोधपत्रको समूचित मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर समक्ष पेश गर्दछु ।

मिति: २०७३/१२/१०

रञ्जना रसाइली

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

विषयसूची

सिफारिस पत्र	(क)
स्वीकृति पत्र	(ख)
कृतज्ञताज्ञापन	(ग)
विषयसूची	(घ)

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय

१.१ विषय परिचय	१
१.२ शोधसमस्या	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्य	३
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.५ अध्ययनको औचित्य र महत्त्व	५
१.६ शोधपत्रको सीमाङ्कन	६
१.७ शोधविधि	६
१.७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	६
१.७.२ विश्लेषण विधि	६
१.८ शोधको रूपरेखा	७

दोस्रो परिच्छेद

नारीवादी सैद्धान्तिक मान्यता तथा नाटक विश्लेषणका ढाँचा

२.१ विषय परिचय	८
२.२ नारीवाद : व्युत्पत्ति र परिभाषा	८
२.३ नारीवादका आधारभूत मान्यता	१०
२.४ नारीवादका प्रकार	१२
२.४.१ उदारवादी नारीवाद	१२
२.४.२ मार्क्सवादी नारीवाद	१६
२.४.३ समाजवादी नारीवाद	२०
२.४.४ आमूल नारीवाद	२३
२.५ नारीवादी समालोचना	२५
२.६ नाटक विश्लेषणको आधार	२८
२.७ निष्कर्ष	२९

तेस्रो पच्छेद

स्वास्नीमान्छे नाटकमा नारी स्वतन्त्रता र समानता

३.१ विषय परिचय	३१
३.२ स्वास्नीमान्छे नाटकमा नारी चिनारी	३१
३.३ नारी स्वतन्त्रता र समानता	३२
३.३.१ व्यक्तिगत स्वतन्त्रता र समानता	३२

३.३.२ पारिवारिक स्वतन्त्रता र समानता	४१
३.३.३ सामाजिक स्वतन्त्रता र समानता	४४
३.३.४ आर्थिक स्वतन्त्रता र समानता	४७
३.३.५ लैङ्गिक स्वतन्त्रता र समानता	४९
३.३.६ राजनितिक स्वतन्त्रता र समानता	५३
३.३.७ यौन स्वतन्त्रता र समानता	५६
३.४ निष्कर्ष	५८

चौथो पच्छेद

स्वास्नीमान्छे नाटकमा नारी भिन्नता

४.१ विषय परिचय	५९
४.२ नारी चिनारी	५९
४.३ नारी भिन्नता	५९
४.३.१ नारी सत्ता	६०
४.३.२ पुरुष सहभागिता	६८
४.३.३ पारिवारिक नेतृत्व	७५
४.३.४ आर्थिक क्रियाकलाप	७६
४.३.५ राजनीतिक निर्णय	७९
४.३.६ वंशगत उत्तरदायित्व	८४
४.३.७ घरव्यवहारको समायोजन	८७

४.३.८ हिंसात्मक गतिविधि	८७
४.३.९ सत्ता विद्रोह	९०
४.३ निष्कर्ष	९३

पाँचौं पच्छेद

उपसंहार तथा निष्कर्ष

५.१ विषय प्रवेश	९५
५.२ परिच्छेदगत निष्कर्ष	९५
५.३ निष्कर्ष	९९
सन्दर्भसामग्री सूची	१०१